

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УМИСНЕ ПОШКОДЖЕННЯ АБО РУЙНУВАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

CRIMINAL LIABILITY FOR INTENTIONAL DAMAGE OR DESTRUCTION OF TELECOMMUNICATIONS NETWORK UNDER THE LEGISLATION OF FOREIGN COUNTRIES

Юріков О.О., викладач циклу загальних та кримінально-правових дисциплін
Київського центру первинної професійної підготовки «Академія поліції»

*Навчально-науковий інститут № 1
Національної академії внутрішніх справ*

Здійснено порівняльно-правове дослідження зарубіжного та національного кримінального законодавства у частині відповідальності за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі. Обґрунтовано, що: 1) родовим об'єктом більшості досліджуваних норм є суспільні відносини у сфері права власності; 2) потерпілий від посягання на об'єкти телекомунікацій конкретизований лише у відповідній нормі КК Французької Республіки; 3) переважна більшість досліджуваних норм є бланкетними; 4) не усі об'єкти телекомунікацій є предметами досліджуваних кримінальних правопорушень; 5) посягання на об'єкти телекомунікацій за кримінальним законодавством зарубіжних держав вчиняється як активною поведінкою винного – дією, так і пасивною – бездіяльністю; 6) формами прояву об'єктивної сторони є пошкодження, руйнування, демонтування, приведення у непридатний для експлуатації стан, приведення до перебоїв у роботі (перешкоджання), порушення правил охорони об'єктів телекомунікацій; 7) посягання на об'єкти телекомунікацій, з урахуванням особливостей конструкції об'єктивної сторони, є кримінальними правопорушеннями з матеріальним складом, тобто наслідки у вигляді припинення надання телекомунікаційних послуг є обов'язковою ознакою; 8) суб'єкт досліджуваних кримінальних правопорушень загальний; 9) суб'єктивна сторона посягань на об'єкти телекомунікацій за кримінальним законодавством зарубіжних держав характеризується різними формами вини (умисною, необережною, змішаною).

Аргументовано, що доповнення ст. 360 КК України кваліфікуючою ознакою «під час воєнного або надзвичайного стану, або у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій» дозволить комплексно протидіяти посяганням не тільки на об'єкти телекомунікацій, а й на територіальну цілісність та конституційний лад України.

Автором запропоновано запровадити до чинного законодавства деякі позитивні аспекти із норм зарубіжного законодавства. Результати дослідження були використані під час формування пропозиції щодо внесення змін до норм КК України, які передбачають кримінальну відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі (ст. 360 КК України).

Ключові слова: телекомунікаційна мережа, технічні засоби телекомунікацій, споруди електрозв'язку, критична інфраструктура, лінії зв'язку, об'єкти телекомунікацій, об'єкти життєзабезпечення, пошкодження, знищення, руйнування.

A comparative legal study of foreign and national criminal law in terms of liability for intentional damage or destruction of the telecommunications network. It is substantiated that: 1) the generic object of most of the studied norms is public relations in the field of property rights; 2) the victim of encroachment on telecommunications facilities is specified only in the relevant provision of the Criminal Code of the French Republic; 3) the vast majority of the studied norms are blanket; 4) not all objects of telecommunications are the subject of the investigated criminal offenses; 5) encroachment on the objects of telecommunications under the criminal legislation of foreign states is committed both by the active behavior of the perpetrator – action, and passive – inaction; 6) forms of manifestation of the objective side are damage, destruction, dismantling, bringing into unusable condition, leading to interruptions in work (interference), violation of the rules of protection of telecommunications facilities; 7) encroachment on the objects of telecommunications, taking into account the peculiarities of the construction of the objective side, are criminal offenses with material composition, ie the consequences in the form of termination of the provision of telecommunications services is a mandatory feature; 8) the subject of the investigated criminal offenses is general; 9) the subjective side of encroachments on telecommunications objects under the criminal law of foreign countries is characterized by various forms of guilt (intentional, careless, mixed).

It is argued that the addition of Art. 360 of the Criminal Code of Ukraine qualifying feature “during a state of war or emergency, or in security zones adjacent to the area of hostilities” will allow comprehensive counteraction to encroachment not only on telecommunications facilities, but also on the territorial integrity and constitutional order of Ukraine.

The author proposes to introduce into the current legislation some positive aspects of the norms of foreign legislation. The results of the study were used during the formation of proposals for amendments to the norms of the Criminal Code of Ukraine, which provide for criminal liability for intentional damage or destruction of the telecommunications network (Art. 360 of the Criminal Code of Ukraine).

Key words: telecommunication network, telecommunication technical means, telecommunication constructions, critical infrastructure, communication lines, telecommunication objects, life support objects, damage, destruction, destruction.

Актуальність теми. Телекомунікації є невід'ємною частиною виробничої та соціальної інфраструктури не тільки України, а й інших держав, і призначені для задоволення потреб фізичних та юридичних осіб, органів державної влади в телекомунікаційних послугах [1, с. 462–463]. Збій у їх роботі може призводити до негативних наслідків, оскільки сучасне суспільство залежне від інформаційно-комунікаційних систем та мереж. Стрімкий розвиток євроінтеграційних відносин України з провідними державами Європи, а також наявність міжнародних зобов'язань, зумовлює зміну національного законодавства, шляхом приведення його у відповідність до міжнародного. Це призводить до впровадження правових норм чи положень зарубіжних або міжнародних нормативно-правових актів у національне законодавство. Не є виключенням й імплементація норм міжнародного та зарубіжного кримінального законодавства [2, с. 222].

Прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу додатково засвідчує актуальність здійснення порівняльного аналізу національного та зарубіжного кримінального законодавства, зокрема розвинених держав Європи. Однак аналіз законодавства держав континентальної Європи, які входять до однієї правової сім'ї, зокрема романо-германської, не розкриє повністю предмет нашого дослідження, яким є кримінальна відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі. Враховуючи зазначене, проаналізуємо норми, що встановлюють кримінальну відповідальність за такий вид діяння в кримінальному законодавстві держав, що належать до різних правових сімей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кримінальну відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі, а також деякі її аспекти досліджували у своїх працях такі вітчизняні й зарубіжні вчені: І.Б. Газдайка-Василишин, О.П. Дячкін, Р.О. Мовчан, С.В. Незнайко, О.Г. Сандул, О.В. Таран та ін.

Мета статті полягає у визначенні схожих та відмінних ознак кримінальної відповідальності за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі у різних державах світу та формулювання на цій основі пропозицій щодо внесення змін до ст. 360 КК України.

Виклад основного матеріалу. Кримінальна відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі або подібні до цього суспільно небезпечні діяння передбачена у ст. 278 КК Грузії, ст. 84 КК Естонської Республіки, ст. 124 КК Китайської Народної Республіки (КНР), § 193 КК Королівства Данії, ст. 560 КК Королівства Іспанії, ст. 161 *sexies*, 161 *septies*, 351, 351 bis КК Королівства Нідерландів, § 151b КК Королівства Норвегії, ст. 4 Глави 13 КК Королівства Швеції, ст. 280 КК Литовської Республіки, ст. 126 КК Республіки Австрії, ст. 372 КК Республіки Білорусь, ст. 347, 348 КК Республіки Болгарії, ст. 321 КК Республіки Вірменії, ст. 398 КК Республіки Казахстану, ст. 268 КК Республіки Молдови, ст. 214 КК Республіки Таджикистану, ст. 215-2 КК Російської Федерації (РФ), ст. 390, 391, 392, 492 КК Турецької Республіки, ст. 257 КК Угорщини, ст. 1 Глави 34 КК Фінляндської Республіки, ст. 322-1, 322-2, 322-3 КК Французької Республіки, § 317 КК Федеративної Республіки Німеччини (ФРН), ст. 276, 277 КК Чеської Республіки.

Розташування кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за посягання на об'єкти телекомунікацій, у КК зарубіжних держав є не уніфікованим. Зазначені норми розташовані у шести розділах КК зарубіжних держав: 1) «Транспортні кримінальні правопорушення» («Кримінальні правопорушення проти безпеки руху») (КК Грузії [3], Литовської Республіки [4], Республіки Болгарії [5], Республіки Молдови [6], Республіки Таджикистану [7], Турецької Республіки [8]); 2) «Кримінальні правопорушення проти держави» («Кримінальні правопорушення проти національної безпеки») (КК Естонської Республіки [9], Угорщини [10]); 3) «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки» (КК КНР [11], Королівства Данії [12], Королівства Нідерландів [13], Королівства Норвегії [14], Королівства Швеції [15], РФ [16], Чеської Республіки [17]); 4) «Кримінальні правопорушення проти громадського порядку» (КК Королівства Іспанії [18]); 5) «Кримінальні правопорушення проти власності» (КК Республіки Австрії [19], Турецької Республіки [8], Французької Республіки [20], ФРН [21]); 6) «Кримінальні правопорушення проти порядку управління» (КК Республіки Білорусь [22], Республіки Вірменії [23], Республіки Казахстану [24]). Окремо слід виокремити розділи КК зарубіжних держав, які передбачають кримінальні правопорушення не за родовим об'єктом, а за характером і способом суспільно небезпечного діяння – «Знищення або заподіяння шкоди» (КК Королівства Нідерландів [13], Фінляндської Республіки [25]).

Таким чином, законодавче закріплення норм у КК зарубіжних держав свідчить, що під час посягання на однаковий предмет кримінального правопорушення заподіюється шкода різним суспільним відносинам. Це пояснюється тим, що визначальним критерієм для такого розташування є не лише предмет кримінального правопорушення, а й інші його ознаки, зокрема мета, мотив, наслідки, характер і спосіб суспільно небезпечного діяння тощо.

Потерпілий від посягання на об'єкти телекомунікацій конкретизований лише в диспозиціях відповідних статей КК Франції. Ним може бути: 1) будь-яка особа (ст. 322-1 КК Франції); 2) публічно-правова юридична особа (ст. 322-2 КК Франції); 3) юридична особа,

яка здійснює функції, пов'язані з публічною службою (ст. 322-2 КК Франції) [20]. У КК інших зарубіжних держав не передбачено вказівку на потерпілого від посягання на об'єкти телекомунікацій.

З огляду на зміст диспозицій статей КК зарубіжних держав, які передбачають відповідальність за посягання на об'єкти телекомунікацій, у переважній більшості норм конкретизовано предмети кримінального правопорушення: 1) лінії зв'язку (проводовий телефонний зв'язок) (§ 193 КК Королівства Данії [12], ст. 4 Глави 13 КК Королівства Швеції [15], ст. 280 КК Литовської Республіки [4], ст. 372 КК Республіки Білорусь [22], ст. 347, 348 КК Республіки Болгарії [5], ст. 321 КК Республіки Вірменії [23], ст. 398 КК Республіки Казахстану [44], ст. 390, 391, 392 КК Турецької Республіки [8]); 2) засоби зв'язку (ст. 84 КК Естонської Республіки [9], § 193 КК Королівства Данії [12], ст. 280 КК Литовської Республіки [4], ст. 126 КК Республіки Австрії [19], ст. 347, 348 КК Республіки Болгарії [5], ст. 268 КК Республіки Молдови [6], ст. 214 КК Республіки Таджикистану [7]); 3) засоби телемовлення (ст. 124 КК КНР [11], § 193 КК Королівства Данії [12], ст. 347, 348 КК Республіки Болгарії [5]); 4) засоби радіомовлення (ст. 124 КК КНР [11], § 151b КК Королівства Норвегії [14], ст. 4 Глави 13 КК Королівства Швеції [15], ст. 372 КК Республіки Білорусь [22], ст. 347, 348 КК Республіки Болгарії [5], 5) телеграф (§ 193 КК Королівства Данії [12], ст. 4 Глави 13 КК Королівства Швеції [15], ст. 347, 348 КК Республіки Болгарії [5], ст. 390, 391, 392 КК Турецької Республіки [8]); 6) телекомунікації (ст. 278 КК Грузії [3], ст. 124 КК КНР [11], ст. 560 КК Королівства Іспанії [18], § 151b КК Королівства Норвегії [14], ст. 214 КК Республіки Таджикистану [7], ст. 390, 391, 392 КК Турецької Республіки [8], ст. 257 КК Угорщини [10], ст. 1 Глави 34 КК Фінляндської Республіки [25]); 7) телекомунікаційне обладнання (ст. 560 КК Королівства Іспанії [18], ст. 161 *sexies*, 161 *septies*, 351, 351 bis КК Королівства Нідерландів [6], Угорщини (ст. 257) [19], § 317 КК ФРН [21]); 8) споруди зв'язку (ст. 372 КК Республіки Білорусь [22]); 9) споруди телемовлення (ст. 372 КК Республіки Білорусь [22]); 10) споруди радіомовлення (ст. 372 КК Республіки Білорусь [22]); 11) об'єкти життєзабезпечення (суспільно важливі об'єкти) (ст. 215-2 КК РФ [16], ст. 322-2 КК Французької Республіки [20], ст. 276, 277 КК Чеської Республіки [17]).

Посягання на об'єкти телекомунікацій за кримінальним законодавством зарубіжних держав вчиняється як активною поведінкою винного – дією, так і пасивною – бездіяльністю. Формами прояву об'єктивної сторони під час посягання на об'єкти телекомунікацій є: 1) пошкодження (КК Естонської Республіки [9], КНР [11], Республіки Австрії [19], Республіки Болгарії [5], Турецької Республіки [8], Чеської Республіки [17]); 2) пошкодження або руйнування (КК Іспанії [18], Республіки Молдови [6]); 3) пошкодження або демонтування (КК Литовської Республіки [4]); 5) пошкодження, руйнування або приведення у непридатний для експлуатації стан (КК Грузії [3], Королівства Нідерландів [13], Королівства Норвегії [14], Королівства Швеції [15], Республіки Таджикистану [7], РФ [16], Угорщини [10], Фінляндської Республіки [25], Французької Республіки [20], ФРН [21]); 6) приведення до перебоїв у роботі (перешкоджання) (КК Данії [12], Республіки Болгарії [5]); 7) порушення правил охорони об'єктів телекомунікацій (КК Республіки Білорусь [22], Республіки Вірменії [23], Республіки Казахстану [24]). Форми прояву об'єктивної сторони є диференційованими.

Із метою формування обґрунтованих пропозицій щодо внесення змін у національне законодавство в частині кримінальної відповідальності за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі слід проаналізувати зазначені вище форми прояву об'єктивної сторони. У змісті диспозиції ч. 1 ст. 360 КК України кримінально

караними є такі діяння: 1) пошкодження; 2) руйнування. Тому зупинимося на аналізі таких форм прояву об'єктивної сторони, які визначені в КК зарубіжних держав: демонтування, приведення у непридатний для експлуатації стан, приведення до перебоїв у роботі (перешкоджання), порушення правил охорони об'єктів телекомунікацій. Демонтування полягає у розбиранні певного об'єкта на окремі частини або зняття обладнання чи його складової з місця встановлення не пошкоджуючи чи руйнуючи їх. Воно переростає в суспільно небезпечне діяння в тому випадку, якщо вчиняється незаконно. Демонтування не охоплює більшість видів посягань на об'єкти телекомунікацій (відключення електроенергії, інформаційні зміни в технологічному процесі тощо) і є лише одним із видів приведення у непридатний для експлуатації стан. Приведення у непридатний для експлуатації стан як форма прояву об'єктивної сторони включає в себе будь-які дії, що спрямовані на приведення певних об'єктів до стану, за якого їх не можна використовувати за цільовим призначенням. Способи вчинення такого діяння можуть бути різними: відключення електроенергії, яка живить об'єкти телекомунікацій, створення програмних перешкод у роботі об'єктів телекомунікацій шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки тощо. Діяння у формі порушення правил охорони об'єктів телекомунікацій або приведення до перебоїв у роботі телекомунікаційної мережі чи перешкоджання її роботи полягає у будь-яких діях щодо порушення встановлених правил надання та отримання телекомунікаційних послуг. Нині в Україні вчинення аналогічних діянь тягне за собою адміністративну відповідальність передбачену ст. 147 або 148-1 КУпАП.

На підставі аналізу форм прояву об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, які встановлюють кримінальну відповідальність за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі за законодавством зарубіжних держав, можна констатувати, що суспільно небезпечне діяння у вигляді приведення у непридатний для експлуатації стан охоплює різні способи посягань на об'єкти телекомунікацій, які не є пошкодженням або руйнуванням, тому таку форму прояву об'єктивної сторони доцільно передбачити у ст. 360 КК України.

За КК зарубіжних держав посягання на об'єкти телекомунікацій, з урахуванням особливостей конструкції об'єктивної сторони, є кримінальними правопорушеннями з матеріальним складом, тобто наслідки є її обов'язковою ознакою. Такими наслідками є припинення надання телекомунікаційних послуг, що передбачені у ст. 84 КК Естонської Республіки [9], § 193 КК Королівства Данії [12], ст. 161 *sexies*, 161 *septies* КК Королівства Нідерландів [13], ст. 372 КК Республіки Білорусь [22], ст. 347 КК Республіки Болгарії [5], ст. 321 КК Республіки Вірменії [23], ст. 398 КК Республіки Казахстану [24], ст. 390, 391 КК Турецької Республіки [8], ст. 276 КК Чеської Республіки [17]. Заслужує на увагу позиція законодавців деяких зарубіжних держав у частині спричинення наслідків за досліджуване діяння у вигляді тілесних ушкоджень або смерті потерпілого. Такі наслідки передбачені у ст. 278 КК Грузії [3], ст. 161 *sexies*, 161 *septies* КК Королівства Нідерландів [13], ст. 280 КК Литовської Республіки [4], ст. 268 КК Республіки Молдови [6], ст. 215-2 КК РФ [16]. З урахуванням того, що пошкодження або руйнування споруд телекомунікаційної мережі може призвести до заповідання тілесних ушкоджень або смерті особи, вважаємо доцільним перейняти зазначений позитивний досвід і внести відповідні пропозиції щодо доповнення ст. 360 КК України.

Крім зазначених вище, до обов'язкових ознак об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, які посягають на об'єкти телекомунікацій, належать: 1) місце – «там, де діяння могло призвести до серйозних наслідків» (ст. 280 КК Литовської Республіки [4]),

«шляхи сполучення» (ст. 268 КК Республіки Молдови [6]); 2) обстановка – «під час повстання, заколоту» (ст. 390 КК Турецької Республіки [8]), «у стані національної небезпеки чи війни» (ст. 276, 277 КК Чеської Республіки [17]).

Зазначені ознаки є факультативними ознаками умисного пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі (ст. 360 КК України) і на кваліфікацію не впливають. Однак, на нашу думку, враховуючи ситуацію в державі, саме місце та обстановка повинні впливати на кваліфікацію кримінального правопорушення, передбаченого ст. 360 КК України і бути прямо передбачені у змісті статті. Оскільки на території Донецької та Луганської областей, де триває збройний конфлікт, належна та безпечна робота телекомунікацій має одне з найважливіших значень під час здійснення оборони території України та захисту населення держави. Саме тому пропонуємо доповнити ч. 3 ст. 360 КК України кваліфікуючою ознакою «під час воєнного або надзвичайного стану, або у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій». Такі зміни в національному кримінальному законодавстві дозволять комплексно протидіяти посяганням не тільки на об'єкти телекомунікацій, а й на територіальну цілісність та конституційний лад України.

Наступним елементом складу кримінального правопорушення, який будемо досліджувати за КК зарубіжних держав, є суб'єкт кримінального правопорушення. У більшості проаналізованих КК зарубіжних держав у частині відповідальності за посягання на об'єкти телекомунікацій суб'єкт є загальний. Виключенням є вчинення діяння у вигляді приведення у непридатність об'єктів життєзабезпечення службовою особою (спеціальним суб'єктом) з використанням свого службового становища (п. «в» ч. 2 ст. 215-2 КК РФ) [16].

Суб'єктивна сторона посягань на об'єкти телекомунікацій за кримінальним законодавством зарубіжних держав характеризується різними формами вини: 1) умисна (ст. 278 КК Грузії [3], ст. 84 КК Естонської Республіки [9], ст. 560 КК Королівства Іспанії [18], ст. 161 *sexies*, 351 КК Королівства Нідерландів [13], ст. 4 Глави 13 КК Королівства Швеції [15], ст. 126 КК Республіки Австрії [19], ст. 268 КК Республіки Молдови [6], ст. 214 КК Республіки Таджикистану [7], ст. 215-2 КК Російської Федерації [16], ст. 390, 391, 392 КК Турецької Республіки [8], ст. 257 КК Угорщини [10], ст. 1 Глави 34 КК Фінляндської Республіки [25], ст. 322-1, 322-2, 322-3 КК Французької Республіки [20], ст. 276 Чеської Республіки [17]); 2) необережна (ст. 161 *septies*, 151 *bis* КК Королівства Нідерландів [13], ст. 372 КК Республіки Білорусь [22], ст. 321 КК Республіки Вірменії [23], ФРН (§ 317) [21] та ст. 277 КК Чеської Республіки [17] свідчить про необережну форму вини. Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 124 КК КНР [11], ч. 1 § 193 КК Королівства Данії [12], ч. 1 § 151b КК Королівства Норвегії [14], ч. 1 ст. 280 КК Литовської Республіки [4], ч. 1 ст. 347 КК Республіки Болгарії [5]); 3) змішана (ст. 398 КК Республіки Казахстану [24]).

Факультативні ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення (мотив, мета, емоційний стан) не зазначені в диспозиціях більшості статей КК зарубіжних держав, що передбачають відповідальність за посягання на об'єкти телекомунікацій. Виключенням є лише ч. 1 ст. 215-2 КК РФ, яка передбачає корисливий та хуліганський мотиви [16], які є обов'язковими ознаками складу цього кримінального правопорушення.

Висновки. Обґрунтовано, що законодавче закріплення норм у КК зарубіжних держав свідчить, що у випадку посягання на однаковий предмет кримінального правопорушення заподіюється шкода різним суспільним відносинам. Потерпілий від посягання на об'єкти телекомунікацій конкретизований лише в диспозиціях відповідних статей КК Франції (будь-яка особа, публічно-правова юридична

особа, юридична особа, яка здійснює функції, пов'язані з публічною службою). У переважній більшості зазначених вище норм предметом посягань є: лінії зв'язку; засоби зв'язку; засоби телемовлення; засоби радіомовлення; телеграф; телекомунікації; телекомунікаційне обладнання; споруди зв'язку; споруди телемовлення; споруди радіомовлення; об'єкти життєзабезпечення (суспільно важливі об'єкти).

Аргументовано, що посягання на об'єкти телекомунікацій за кримінальним законодавством зарубіжних держав вчиняється як активною поведінкою винного – дією, так і пасивною – бездіяльністю. Формами прояву об'єктивної сторони під час посягання на об'єкти телекомунікацій є: пошкодження; руйнування; демонтування; приведення в непридатний для експлуатації стан; приведення до перебоїв у роботі (перешкодження); порушення правил охорони об'єктів телекомунікацій. Ураховуючи особливості конструкції об'єктивної сторони зазначених вище кримінальних правопорушень, науково доведено, що вони є з матеріальним складом, а наслідки у вигляді припинення надання телекомунікаційних послуг є їх обов'язковою ознакою. Додатковими обов'язковими ознаками об'єктивної сторони кримінальних правопорушень, які посягають на об'єкти телекомунікацій, є місце

(ст. 280 КК Литовської Республіки, ст. 268 КК Республіки Молдови) та обстановка (ст. 390 КК Турецької Республіки, ст. 276, 277 КК Чеської Республіки).

Визначено, що в більшості проаналізованих КК зарубіжних держав у частині відповідальності за посягання на об'єкти телекомунікацій суб'єкт є загальним. Виключенням є вчинення діяння у вигляді приведення в непридатність об'єктів життєзабезпечення службовою особою (спеціальним суб'єктом) (п. «в» ч. 2 ст. 215-2 КК РФ). Суб'єктивна сторона посягань на об'єкти телекомунікацій за кримінальним законодавством зарубіжних держав характеризується різними формами вини (умисна, необережна, змішана). Факультативні ознаки суб'єктивної сторони не зазначені в диспозиціях більшості статей КК зарубіжних держав, що передбачають відповідальність за посягання на об'єкти телекомунікацій, крім ч. 1 ст. 215-2 КК РФ (корисливий та хуліганський мотиви).

Аналіз кримінального законодавства зарубіжних держав у частині відповідальності за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі може бути корисним під час розроблення оптимальних підходів до вдосконалення змісту ст. 360 КК України, зокрема щодо: розширення кола форм прояву об'єктивної сторони; доповнення норм певними кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Юріков О.О. Передумови дослідження кримінальної відповідальності за умисне пошкодження ліній зв'язку. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12 груд. 2019 р.) : у 2 ч. Київ, 2019. Ч. 2. С. 460–463. URL : <https://www.naiu.kiev.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupciynogo-zakonodavstva-ukrayini/naukovi-statti-ta-teziz-antikorupciynoi-tematiki/materiali-iv-mizhnarodnoi-naukovo-praktichnoi-konferenciyi-chastina-2.pdf>.
2. Юріков О.О. Порівняльно-правовий аналіз норм кримінального законодавства України та Федеративної Республіки Німеччини, щодо відповідальності за умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі. *Кримінально-правова правотворчість: визначення та значення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 28 трав. 2021 р.). Одеса, 2021. С. 222–225.
3. Кримінальний кодекс Грузії. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8540/file/Georgia_CC_2009_amAug2019_en.pdf.
4. Кримінальний кодекс Литовської Республіки. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8272/file/Lithuania_CC_2000_am2017_en.pdf.
5. Кримінальний кодекс Республіки Болгарії. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8395/file/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf.
6. Кримінальний кодекс Республіки Молдови. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8281/file/Moldova_CC_2002_am2018_en.pdf.
7. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистану. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8915/file/Tajikistan_CC_1998_am2020_en.pdf.
8. Кримінальний кодекс Турецької Республіки. URL : https://www.legislationline.org/download/id/6453/file/Turkey_CC_2004_am2016_en.pdf.
9. Кримінальний кодекс Естонської Республіки. URL : https://www.legislationline.org/download/id/9098/file/EST_CC_as%20of%20May%202021.pdf.
10. Кримінальний кодекс Угорщини. URL : https://www.legislationline.org/download/id/5619/file/HUngary_Criminal_Code_of_2012_en.pdf.
11. Кримінальний кодекс Китайської Народної Республіки. URL : <http://ru.china-embassy.org/rus/zfhz/zgflyd/t1330730.htm>.
12. Кримінальний кодекс Королівства Данії. URL : https://www.legislationline.org/download/id/6372/file/Denmark_Criminal_Code_am2005_en.pdf.
13. Кримінальний кодекс Королівства Нідерландів. URL : https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_am2012_en.pdf.
14. Кримінальний кодекс Королівства Норвегії. URL : https://www.legislationline.org/download/id/9055/file/Norway_Penal%20Code.pdf.
15. Кримінальний кодекс Королівства Швеції. URL : https://www.legislationline.org/download/id/9097/file/Sweden_CC.pdf.
16. Кримінальний кодекс Російської Федерації. URL : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/.
17. Кримінальний кодекс Чеської Республіки. URL : https://www.legislationline.org/download/id/6370/file/Czech%20Republic_CC_2009_am2011_en.pdf.
18. Кримінальний кодекс Королівства Іспанії. URL : https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf.
19. Кримінальний кодекс Республіки Австрії. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8548/file/Austria_CC_1974_am122019_de.pdf.
20. Кримінальний кодекс Французької Республіки. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8546/file/France_CC_am012020_fr.pdf.
21. Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8253/file/Germany_CC%20am2019_de.pdf.
22. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь. URL : https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30414984.
23. Кримінальний кодекс Республіки Вірменії. URL : <https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8872/preview>.
24. Кримінальний кодекс Республіки Казахстану. URL : https://www.legislationline.org/download/id/8260/file/Kazakhstan_CC_2014_2016_en.pdf.
25. Кримінальний кодекс Фінляндської Республіки. URL : https://www.legislationline.org/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf.